

SANITAT

Les tradicionals llevadores de poble, que tenien encara no fa gaire com a funció principal l'atenció a les mares durant el part, han viscut una autèntica reconversió del seu ofici. La decisió generalitzada de les mares d'anar a donar a llum als hospitals, havia condemnat les llevadores de l'assistència primària pràcticament a l'atur. Els serveis sanitaris de les comarques gironines són els pioners catalans a trobar-los altres ocupacions: visites en els centres de planificació familiar, en els centres d'educació maternal o en els hospitals comarcals.

La reconversió de les llevadores de poble

D'atendre parts han passat a preparar les futures mares, físicament i psicològicament

MANEL GUIFÀRT

■ El cos de llevadores titulars gironines va constituir-se el 1953 i va arribar a comptar amb 85 places repartides per totes les comarques. Juntament amb els metges, practicants, farmacèutics i veterinaris formaven el grup d'APD —Assistència Tècnica Domiciliària— en els pobles i ciutats. «El tema ha canviat com de la nit al dia», afirma Pompeu Pascual, cap dels serveis territorials de Sanitat. El naixement de les criatures a les cases va ser substituït de manera progressiva i decidida pel trasllat de les parteres a les clíniques i als hospitals. I el paper de les llevadores rurals va anar perdent rellevància. «Hem deixat perdre la nostra activitat principal», no s'està de dir la lleva-

dora gironina Maria Dolors Gasull.

El procés de substitució de la llevadora pel metge va ser una cosa gradual i imparabile. Primer la *comadrona* s'ho feia tota sola, s'espavilava a fer sortir el nadó, a alliberar-lo del cordó umbilical i a aturar les hemorràgies, si n'hi havia, de la soferta mare. Només quan veia la cosa malparada anava a buscar el metge i, algunes vegades, tot s'ha de dir, aquest arribava massa tard, quan la partera ja s'hi havia quedat, després d'un dolorós i heroic infantament.

Després el sentit comú va considerar necessària la presència física del facultatiu durant el moment del part. El metge de capçalera sempre hi era present, però el seu paper es limitava quasi sempre a la simple

Un grup de llevadores, en el decurs d'una reunió als Serveis Territorials de Sanitat de Girona. Foto: Lluís Serrat.

supervisió de l'esdeveniment: només intervenia quan el fet es complicava, quan s'havia de fer la cesària, per posar un exemple. I encara sovint havien de córrer llevadora, metge, partera, criatura i tots plegats cap a l'hospital més pròxim, amb una ambulància. Va ser llavors que va anar-se estenent en les mares la idea de tenir el fill a les clíniques. I en l'actualitat en molts casos són els metges, els tocòlegs-ginecòlegs, que a petició de les inte-

ressades fan la feina grossa de l'assumpte. Així, el paper de les llevadores d'hospital va quedar tangencial, secundari. El metge va passar, en aquest procés que expliquem a grans trets, de ser un element auxiliar i, sovint, per què no reconèixer-ho, decoratiu en l'atenció primària, a protagonitzar l'assistència en les parts asèptics i segurs dels hospitals.

Les llevadores rurals van anar-se quedant desproveïdes de la seva

raó principal d'existir. Fa uns anys va formar-se una comissió, auspiciada per la Generalitat, per redefinir les seves funcions en altres àmbits preventius i assistencials. Les reunions van donar com a fruit el Programa d'Atenció a la Dona, en el qual es contemplen algunes d'aquestes tasques en l'atenció primària, l'aplicació de les quals ha d'anar desenvolupant l'administració catalana. Des de la delegació gironina s'ha trobat ja ocupació per

SANITAT

a 43 llevadores que conformen el cos actual amb el qual es cobreixen les necessitats. «Les 85 places que hi havia hagut responien a unes altres necessitats, de quan les condicions per desplaçar-se no eren tan bones i la llevadora havia d'estar molt pròxima al seu lloc de treball», explica Pompeu Pascual.

Quasi la meitat de les *apedés*, denominació que canviarà quan s'implanti la reforma de l'assistència primària, van jubilar-se, i Pascual i l'ATS Joaquina Ribot van intentar «aprofitar els sanitaris locals amb una funció diferent, adequada a les necessitats presents». L'actual cos de llevadores reconverteix treballa de manera coordinada per comarques. Les funcions que realitzen són el control de l'embaràs, l'educació maternal, amb la qual es prepara la futura mare físicament i psicològicament per al part i la maternitat. «Intentem potenciar el paper de la dona com a mare», expliquen Anna Sanés, de Torroella de Montgrí, i Anna Maria Palomer, de Vilafant. La matèria educació maternal s'adreça també als pares, «encara que aquests, per un problema de cultura, vénen menys». S'imparteixen classes teòriques i pràctiques en una o dues sessions cada setmana, a partir del segon o tercer mes de l'embaràs. «El que és principal és que l'embarassada perdi la por al part. Ensenyem tècniques de relaxació i de respiració i també hi ha uns exercicis de gimnàstica», expliquen les llevadores. També fan un control de l'embaràs, que la pacient va alternant de manera complementària amb les visites a l'hospital.

Una altra tasca de les llevadores és l'atenció pel que anomenen el puerperi, les visites a domicili després del part, quan la partera està convalescent. És quan el part ha

Les llevadores rurals ara es dediquen a assistir les futures mares i a treballar en centres de planificació familiar, d'educació maternal o en els hospitals comarcals

de perdre el llobrícol, que li sol caure als deu dies de néixer. És quan la *comadrona* li fa, si ho desitgen els pares, els forats a les orelles perquè pugui lluir arracades. S'ajuda també a fer passadora la depressió que diuen que acompanya les mares una vegada *desembarassades*. Montse Garriga, d'Anglès, explica com les llevadores han de combatre molts remeis de l'àvia, d'aquests que semblen revestits d'una dolça i antiga sabiduria, i que, en realitat, són flagrants nyaps. Com per exemple la creença que la mare ha de ben afartar-se de llet o de brou de gallina. «És cert que ha de beure molt de líquid, però aquests són líquids greixosos que no són gaire recomanables», explica la llevadora de la Selva. Transcorregut el que tradicionalment anomenen la quarantena, les llevadores intervenen també per orientar la família en la planificació familiar. Efectuen allora activitats d'educació sanitària, com ara xerrades a les escoles, conferències als pobles, intervencions en curssets. La llevadora de Llagostera, Maria Salip, està especialitzada en el mètode

Pompeu Pascual, cap del Serveis Territorials de Sanitat a Girona —a l'esquerra—, i Joaquina Ribot.

per l'Institut Català de la Salut —ICS—, a l'Hospital de Puigcerdà, al CAP de Ripoll, a l'Hospital de Sant Jaume d'Olot, en ambulatoris de Sant Feliu de Guixols, Blanes i Arbúcies, al CAP de Salt i al Güell de Girona.

«Perquè no perdi l'hàbit d'atendre parts, s'ha acordat amb els hospitals concertats que un dia a la setmana puguin anar-hi les llevadores rurals», explica Pompeu Pascual. D'aquesta manera queda resolta en part la condemna a la inactivitat en els parts de les llevadores titulars, i els hospitals es beneficien d'una situació de déficit: «fa anys que no surten promocions de llevadores i cada dia és més difícil de trobar-ne», explica el responsable sanitari.

De tota manera, alguns sectors reclamen un retorn als parts a domicili, dins d'un corrent ecologista. En països com Holanda sembla que un 50 per cent dels parts es fan en el propi domicili. Maria Salip diu que «aquest és un problema d'infraestructura, de tenir l'ambulància a la porta per si sorgeix alguna complicació». Els partidaris d'aquest retorn estan en contra de la impersonalitat i fredor dels hospitals. «És que no veuen el fet d'anar a parir com una cosa natural. Volen una assistència ràpida i no assabentar-se de res», explica Anna Maria Palomer. Les llevadores de poble, d'això en saben un niu. «El principal instrument que fa falta és una cadira perquè s'assegui la llevadora», diuen, perquè allò que cal saber pel damunt de tot és «esperar amb paciència el naixement».

todes naturals de regulació de la fertilitat, tema sobre el qual va presentar una ponència al Congreso Internacional de Matronas, que es va celebrar a Palma de Mallorca l'octubre de l'any passat.

Totes treballen en aquestes tasques, que es consideren importants per a les mares, però que no abasten, en canvi, la culminació del procés de la gestació: el part, que els avenços de la ciència els ha arrabassat. Totes expliquen, com si molta gent estigués convençuda del contrari, com estan capacitades per fer un part «en cas d'emergència». La de Torroella recorda com una forta nevada va impossibilitar la partera de traslladar-se, ella i *bombo*, a l'hospital, i va haver d'atendre-la ella a corre-cuita. Anna Maria Palomer recorda el cas d'una dona que va tenir un part a casa seva

no anés amb ella la cosa, «quan anava al mercat». Són parts del tot imprevistos, arribades al món sense avis de cap mena. Totes recorden haver viscut l'arribada de la mare, amb la criatura que ja ha sortit a l'exterior durant el trajecte en cotxe. «Veus que el marit que arriba blanc, i ja t'ho imagines abans que obri la boca», diu una. És en aquests casos de dramàtica urgència que les llevadores recuperen la substància del seu ofici, l'arrel de la seva funció.

No perdre l'hàbit

Les llevadores de l'assistència primària participen en els centres d'educació maternal — n'hi ha 40 distribuïts a les principals poblacions de les comarques gironines — i en els centres de planificació familiar. El paper de les llevadores